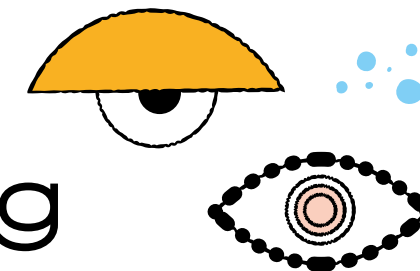

Filmeducatie voor het nieuwkomers onderwijs

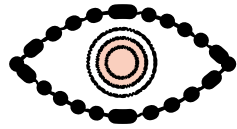
Inleiding

Kinderen groeien op in een wereld vol bewegend beeld. Films, series, vlogs en games zijn niet meer weg te denken uit ons dagelijks leven. We spenderen een groot deel van de dag online en communiceren meer dan ooit door middel van beelden. Maar welke boodschap heeft een film of video? Welke filmische technieken worden gebruikt? En wat kun je teweegbrengen als je zelf de camera in de hand neemt? Het is belangrijk dat leerlingen de taal van het beeld leren spreken. Daarom moeten we onze lens richten op alle doelgroepen in het onderwijs

Ook in het leven van nieuwkomers speelt beeld een belangrijke rol. In de media worden jonge nieuwkomers soms negatief afgebeeld; als hulpeloze groep in plaats van als een individu of actieve burger. Film kijken en daarop reflecteren, kan nieuwkomers helpen om zich te verhouden tot de beelden die ze dagelijks te zien krijgen. Door zelf film te maken nemen deze jongeren de regie over dat beeld in handen. Zo krijgen ze meer grip op de wereld en worden ze weerbaarder.

Film is een expressiemiddel waarmee leerlingen zich kunnen uiten via beeld in plaats van woord. Verder is het een uitstekende manier om samen met leeftijdsgenoten te reflecteren op hun eigen leefwereld, de media en maatschappelijke onderwerpen. Meer nog dan bij andere onderwijsgroepen, is film een middel om verschillende onderwijsbehoeftes van nieuwkomers in te vullen. Dat geldt zowel voor het kijken als het maken. Met behulp van film kunnen anderstalige jongeren namelijk werken aan hun taalvaardigheden, hun woordenschat uitbreiden, samenwerken en hun eigen talenten ontdekken. Omdat het inzetten van film zoveel kansen biedt, streeft Filmhub Zuid-Holland ernaar om filmeducatie een

blijvende plaats te geven binnen alle takken van het onderwijs. In samenwerking met lokale, regionale en landelijke partners verbinden we aanbieders van filmeducatie en scholen met elkaar. We zorgen ervoor dat vraag en aanbod goed op elkaar aansluit door middel van deskundigheidsbevordering en kennisdeling. Samen met de andere regionale Filmhubs (Oost, Zuid, Noord, Noord-Holland, Midden) en het Landelijk Netwerk Filmeducatie, zetten we ons in voor toegankelijk en relevant filmonderwijs voor alle leerlingen in heel Nederland.

Veel scholen in Nederland vinden hun weg naar filmeducatie en ook klassen in het nieuwkomersonderwijs bezoeken steeds vaker filmtheaters en -festivals of nemen deel aan filmworkshops. Dat is mede te danken aan [LOWAN](#), het landelijke expertisecentrum voor onderwijs aan anderstalige nieuwkomers. Zo nam LOWAN film op in de [Handreiking Burgerschap op de ISK](#) en staan Movies that Matter en Common Frames elk jaar op de informatiemarkt van de landelijke studiedag van LOWAN. Tegelijkertijd zien we dat er nog steeds veel groeikansen zijn. Het aanbod van lesmateriaal is niet groot, beschikbare programma's zijn soms te talig en veel films zijn niet divers genoeg, waardoor niet alle jongeren zich erin kunnen herkennen. Ook kan er nog een slag gemaakt worden in de deskundigheidsbevordering van filmvakdocenten.

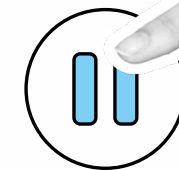
In deze handreiking lees je meer over het nieuwkomersonderwijs en de onderwijsbehoeftes van nieuwkomers. Ook geven we tips over hoe je een goed lesprogramma maakt en geeft en zetten we een aantal best practices op een rij. Dit zijn lesideeën, projecten en programma's die goed aansluiten bij of speciaal voor nieuwkomers zijn ontwikkeld.

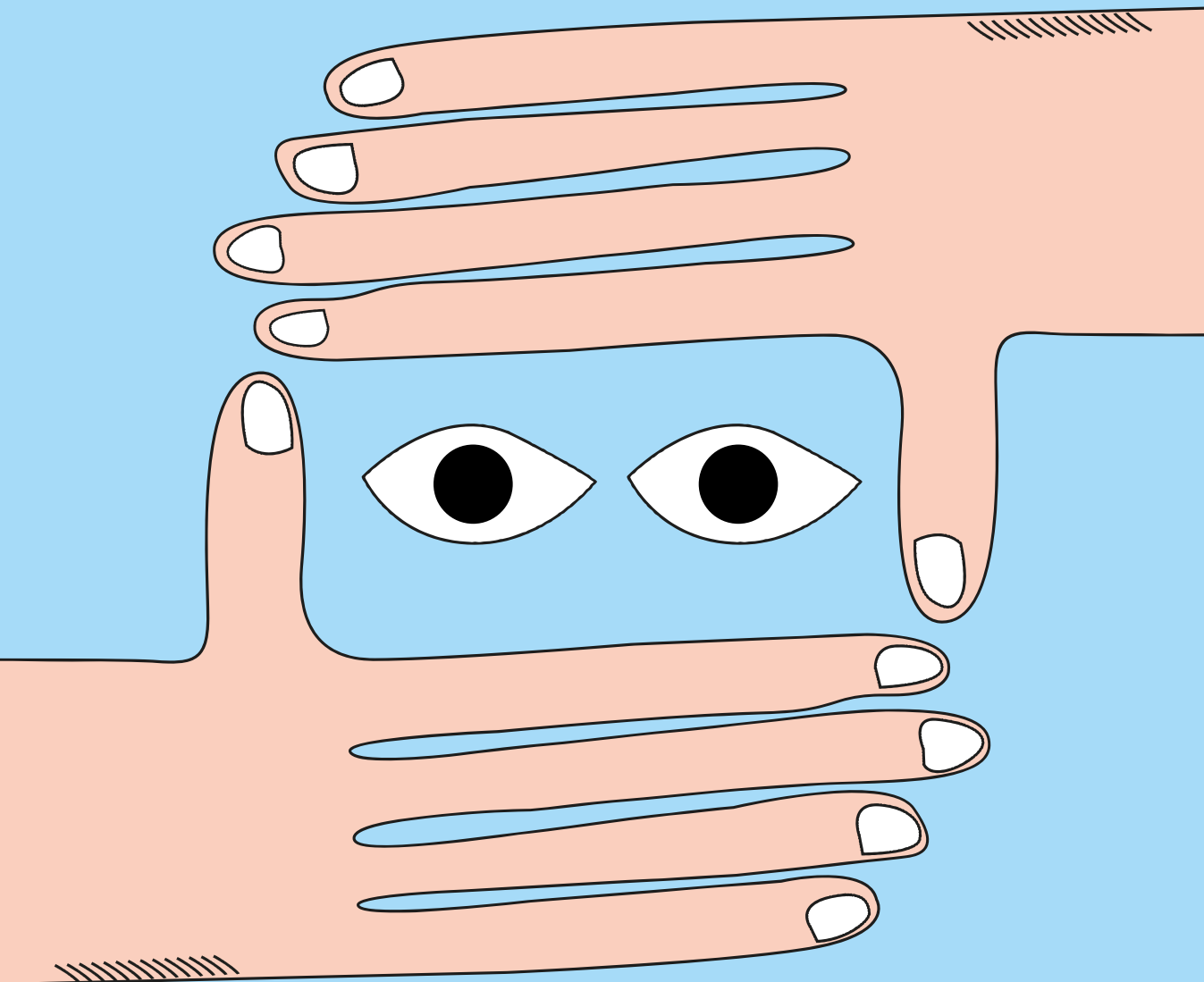
Met deze publicatie willen we aanbieders, leraren, filmvakdocenten en cultuurbemiddelaars verder op weg helpen met de ontwikkeling en verankering van filmeducatie in het nieuwkomersonderwijs. ★

Inhoud

3	Inleiding
7	Onderwijs voor nieuwkomers
10	Nieuwkomersleerlingen
13	Het belang van filmeducatie
15	De vijf vaardigheden van filmeducatie
16	De experts
18	Een lesprogramma ontwikkelen en geven
27	Film en ISK: best practices
31	Nawoord
32	Bronnen
33	Colofon

Onderwijs voor nieuwkomers

Nieuwkomersleerlingen zijn jongeren met een anderstalige achtergrond die naar Nederland migreren. Zodra ze hier zijn, hebben zij recht op onderwijs maar een overstap naar het reguliere onderwijs in Nederland is in de meeste gevallen te groot. De leerlingen zijn de taal niet machtig, moeten wennen aan een nieuwe cultuur en omgeving en stappen in een ander onderwijssysteem. Daarom is er voor deze leerlingen aangepast nieuwkomersonderwijs, zowel in het primair als in het voortgezet onderwijs. In dit hoofdstuk beschrijven we hoe het nieuwkomersonderwijs in Nederland is georganiseerd en welke verschillende trajecten de leerlingen kunnen doorlopen.

Nieuwkomersonderwijs in het primair onderwijs

Organisatie

Nieuwkomersonderwijs wordt in het primair onderwijs op verschillende manieren vormgegeven. Op sommige scholen zijn nieuwkomers geïntegreerd in de reguliere klassen. Daarnaast zijn er scholen met een of twee groepen nieuwkomersonderwijs. In dat geval krijgen de leerlingen een aantal dagdelen per week apart nieuwkomersonderwijs. Andere scholen zijn volledig gericht op het onderwijzen van anderstalige kinderen. Tot slot zijn er scholen die verbonden zijn aan een asielzoekerscentrum. Meestal stromen de leerlingen na ongeveer één schooljaar door naar een reguliere basisschool of

klas. Om die overgang soepeler te maken, heeft een school soms ondersteuners die de leerlingen hierbij begeleiden. Door de grote wisselingen in de in- en uitstroom van leerlingen, is de organisatie van nieuwkomersonderwijs een flinke uitdaging. Verder is het lerarentekort ook voelbaar in deze tak van het onderwijs.

Traject en leerlijnen

Taal- of nieuwkomersscholen zijn heel divers en dat komt niet alleen door de verschillende geboortelanden van de leerlingen. Er zijn grote verschillen in de onderwijsachtergrond van de kinderen. Sommige leerlingen zijn nog nooit naar school geweest, terwijl anderen al wel

onderwijs hebben gevolgd in hun thuisland. Vaak komen deze leerlingen allemaal in dezelfde klas terecht, waardoor een leerkracht enorm moet differentiëren. Om hen daarbij te helpen, heeft LOWAN [leerlijnen](#) ontwikkeld. Deze leerlijnen helpen de leerkracht om te bepalen wat leerlingen moeten kunnen in een bepaalde fase van hun traject en ze zo beter voor te bereiden op het reguliere onderwijs. In het basisonderwijs ligt de nadruk vooral op Nederlands en rekenen. Daarnaast is er aandacht voor sociaal-emotionele ontwikkeling en burgerschap.

Nieuwkomersonderwijs in het voortgezet onderwijs

Organisatie

In het voortgezet onderwijs wordt nieuwkomersonderwijs gegeven in zogenaamde internationale schakelklassen (ISK) die vaak zijn ontstaan als tak van een reguliere school. Meestal krijgen de leerlingen les op dezelfde locatie als de reguliere school, maar er zijn ook scholen die hun nieuwkomersonderwijs op een aparte locatie organiseren. De onvoorspelbaarheid van het aantal jonge nieuwkomers, de onduidelijkheid over de verblijfsduur en het lerarentekort vormen grote uitdagingen voor ISK-scholen. Ook moeten veel leerlingen binnen Nederland meerdere keren per jaar verhuizen. Daardoor is het vaak alle hens aan dek om deze leerlingen van passend onderwijs te voorzien.

Uitstroomprofielen en leerroutes

In een internationale schakelklas leren leerlingen tussen 12 en 18 jaar de Nederlandse taal, om te kunnen doorstromen naar het reguliere onderwijs of naar werk. Naast Nederlandse taallessen (NT2), krijgen de leerlingen ook andere vakken, zoals wiskunde en rekenen, Engels, sport, techniek, ICT, geschiedenis, koken, tekenen en andere creatieve vakken. Daarnaast is er aandacht voor het vak burgerschap, waarin leerlingen kennismaken met de Nederlandse cultuur, normen en waarden. Alles wordt onderwezen in het Nederlands, waardoor alle vakken verweven zijn met NT2.

Net als in het primair onderwijs, hebben docenten te maken met grote verschillen in de scholingsgraad van jongeren. Sommige leerlingen kregen in hun thuisland al onderwijs, terwijl andere leerlingen door conflictsituaties in hun land nog nooit of al een paar jaar niet naar school zijn geweest. Ook zijn er leerlingen die alleen in Nederland zijn en dus alles zelf moeten doen. Een klein deel van

de leerlingen kan niet of nauwelijks schrijven en lezen, ook niet in hun eigen taal. Daarnaast zijn er leerlingen die wel kunnen schrijven, maar het Latijnse alfabet niet beheersen. Deze zeer gemengde groepen zorgen ervoor dat ook ISK-docenten sterk moeten differentiëren. De meeste scholen delen de internationale schakelklas op in twee fases en werken met de verschillende leerroutes van LOWAN. Scholen die de leerroutes van LOWAN niet gebruiken, hebben vaak eigen leerlijnen ontwikkeld die vergelijkbaar zijn met die van LOWAN. In de eerste fase ligt de nadruk op het leren van de Nederlandse taal en het bepalen van de route die de leerlingen zullen volgen. Deze route hangt af van de leeftijd, het taalniveau, de capaciteiten en de scholingsachtergrond van de leerling. Voor elke leerroute heeft LOWAN [specifieke leerdoelen](#) geformuleerd. De tweede fase is meer gericht op de doorstroom naar vervolgonderwijs of werk en wordt ook wel de schakelfase genoemd. Gemiddeld stromen leerlingen op een ISK-school na twee jaar uit naar werk of naar een reguliere vorm van onderwijs.

Het nieuwkomersonderwijs in cijfers

In opdracht van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap publiceerde het Kohnstamm Instituut in 2022 een onderzoek naar nieuwkomers en nieuwkomersonderwijs. Eind 2022 bestond de groep nieuwkomers in Nederland uit ongeveer 54 duizend leerlingen. Daaronder vallen ook anderstalige leerlingen met een Nederlandse nationaliteit. Voor meer cijfers en informatie over het nieuwkomersonderwijs, verwijzen we naar de website van LOWAN. Hierop staan zowel voor het [primair onderwijs](#) als het [voortgezet onderwijs](#) de vestigingsplaatsen en contactgegevens van de onderwijsinstellingen. Daarnaast biedt LOWAN een interactieve kaart waarop je bijvoorbeeld kunt filteren op regio, de grootte van de school of leerlingenaantallen. ★

Nieuwkomers- leerlingen

Het is belangrijk om te benadrukken dat de meeste nieuwkomersleerlingen er niet zelf voor gekozen hebben om naar Nederland te komen. Hun ouders hebben dit besloten of de leerlingen zijn (met of zonder ouders) op de vlucht voor een oorlogssituatie. Nieuwkomers hebben een andere culturele achtergrond, vaak een indrukwekkend levensverhaal en spreken meestal meerdere talen. Ook zijn deze leerlingen doorgaans kwetsbaar: ze hebben hun vertrouwde omgeving moeten loslaten, ze spreken nog geen of weinig Nederlands, groeien op in onzekerheid en zijn soms getraumatiseerd door hun verleden. Daarom staan de volgende onderwijsbehoeften en aandachtspunten in het nieuwkomersonderwijs hoger op de agenda dan in het reguliere onderwijs.

Taalbeheersing en kansengelijkheid

Dat taalverwerving een grote onderwijsbehoefte is van nieuwkomers is een open deur. Een goede beheersing van de Nederlandse taal vergroot hun kansen op een succesvolle schoolloopbaan en op de arbeidsmarkt aanzienlijk. Studies tonen aan dat er een directe samenhang is tussen taalbeheersing en kansengelijkheid.

Verschillende culturen

Leerlingen in een nieuwkomersklas komen uit verschillende delen van de wereld en zijn dus opgegroeid in verschillende omgevingen. Sommige leerlingen kunnen elkaar bijvoorbeeld vinden in hun religieuze beleving, maar hebben andere opvattingen over het bedekken van het vrouwelijk lichaam. Daarom moeten zij de ruimte krijgen om te reflecteren op verschillende culturele referentiekaders.

Verschillende leeftijden en niveaus

In een internationale schakelklas zitten leerlingen tussen de 12 en 18 jaar. Dat maakt dat er veel verschil is in persoonlijke ontwikkeling: sommige jongeren zijn al bijna volwassen en andere jongeren zijn juist nog meer kind. Daarnaast zitten in een klas ook leerlingen met verschillende niveaus: er zijn leerlingen die praktisch sterker zijn en anderen die juist theoretisch sterker zijn. Dat maakt dat je in een internationale schakelklas veel moet differentiëren.

Kwetsbare achtergrond

Jongeren die gevlucht of gemigreerd zijn, hebben vaak gevaarlijke situaties meegemaakt die ze de rest van hun leven meedragen. Ook leerlingen die verhuisd zijn, hebben vaak lang in onzekerheid geleefd en hierdoor een trauma ontwikkeld dat in de eerste jaren in Nederland nog niet is verwerkt. Daar moet een docent zich bewust van zijn en gepast naar handelen. Het gedrag dat een leerling vertoont, kan een uiting zijn van een trauma of zijn persoonlijke situatie. Tegelijk is het belangrijk te beseffen dat niet alle nieuwkomers getraumatiseerd zijn.

Connectie met leerlingen uit Nederland

De werelden van nieuwkomers en leerlingen die in Nederland geboren worden, blijven vaak gescheiden. Dat komt onder andere doordat leerlingen vaak op aparte locaties les krijgen. Dat is jammer want contact hebben met in Nederland geboren leerlingen is een uitstekende manier om de taal sneller te leren. Ook voor leerlingen in het regulier onderwijs is het belangrijk om in contact te komen met jongeren met verschillende achtergronden. Dit stimuleert het wederzijds begrip en kan eventuele vooroordelen bij beide groepen ontkrachten.

Begeleiding bij het vinden van stages en werk

Zelfs voor jongeren die Nederlands spreken, is het lastig om een werk- of een stageplek te vinden die goed bij hen past. ISK-leerlingen moeten in korte tijd bepalen welke studierichting ze kiezen of in welk werkveld ze actief willen zijn. Daarvoor moeten ze natuurlijk ontdekken wat hun talenten zijn. Hun ouders kennen het onderwijslandschap of de banen in Nederland vaak niet voldoende om hen daarbij te helpen. Daarom zetten ISK-scholen sterk in op talentontwikkeling en loopbaanbegeleiding. ★

Het belang van filmeducatie

In een wereld die doordrenkt is van beelden en visuele verhalen, is filmeducatie belangrijk voor alle leerlingen. Wat is de boodschap van de film? Wat wil de maker vertellen en waarom? Door het stellen van deze vragen leren leerlingen te reflecteren op de beelden die ze zien. Naast film kijken, is film maken ook een belangrijk onderdeel van filmeducatie. In het maakproces kunnen leerlingen zich creatief uiten: ze verbeelden hun eigen verhaal, reflecteren erop en delen het met anderen. Filmeducatie biedt de volgende kansen voor leerlingen in het nieuwkomersonderwijs.

Taalontwikkeling bevorderen

Om te beginnen is filmeducatie een uitgelezen manier om de taalontwikkeling te bevorderen. 'Waar ging de film over?' of 'Wat vond je van de film?' zijn twee schijnbaar simpele vragen, maar voor het vormen van antwoorden zijn verschillende talige denkprocessen nodig. Door film te kijken, oefenen leerlingen hun taalbegrip en verrijken ze hun woordenschat. Ook het maakproces stimuleert de taalontwikkeling. Zo moeten leerlingen bijvoorbeeld overleggen met hun crewgenoten of een scenario schrijven voor hun eigen (fictie) film. Taalwetenschapper en docent Dietha Koster schreef het NT2-Cahier Films in de les. In dit boek staat meer informatie over taalverwerving via film. Ook bevat het boek twaalf motiverende werkvormen die je makkelijk kunt inzetten in de les. Een inijkexemplaar van het boek vind je op de [website van LOWAN](#).

Meer zelfvertrouwen en toekomstmogelijkheden

Het maken van film vergroot zowel het zelfvertrouwen als de toekomstmogelijkheden van jonge nieuwkomers. In de handreiking [Film en Loopbaanoriëntatie op de ISK](#) van Common Frames, wordt beschreven waarom het maken van film een uitstekend middel is om de talenten van jongeren tot bloei te laten komen. In een wereld waarin jongeren met een taalachterstand minder kansen krijgen op de arbeidsmarkt, is het belangrijk dat deze jongeren hun talenten leren kennen door zich creatief te uiten. Uit onderzoek van wetenschapsjournalist Mark Mieras blijkt namelijk dat het stimuleren van creativiteit vaardigheden als zelfsturing, nieuwsgierigheid en intrinsieke motivatie van leerlingen bevordert en zo de kansen van leerlingen vergroot. Doordat het maakproces van een film zo'n verscheidenheid aan taken heeft

(schrijven, plannen, ontwerpen, regisseren, filmen, acteren), kan elke leerling doen waar hij goed in is. Zeker leerlingen die niet goed scoren op toetsen of taken krijgen zo de kans om hun talenten te tonen.

Gevoelige thema's bespreekbaar maken

Zowel docenten als leerlingen vinden het soms moeilijk om over gevoelige onderwerpen te praten, zoals racisme of geaardheid. Een mening geven in de les kan lastig zijn, zeker in een klas met zeer uiteenlopende opvattingen. Dat is in een internationale schakelklas niet anders. Film is een dankbaar medium om het over die gevoelige thema's te hebben. Het creëert een afstand tussen de leerlingen en het gespreksonderwerp. Leerlingen kunnen het over de personages of het probleem in de film hebben, waardoor hun mening minder betrekking heeft op hun eigen leven.

Inclusie vergroten

Verhalen zien met realistische personages en perspectieven waarin leerlingen zich herkennen, kan bijdragen aan een gevoel van inclusie en positieve gevoelens over zichzelf en hun afkomst. Zich veilig en gezien voelen is zeer belangrijk voor ISK-leerlingen en representatie in de media kan dat bewerkstelligen. Ook het betrekken van hun eigen filmcultuur (series, muziekvideo's) in de les draagt bij aan dat gevoel van inclusie.

Beeldgeletterdheid bevorderen

Net als andere jongeren worden ISK-leerlingen overspoeld met online content. Misleidende AI-beelden, twijfelachtige nieuwsberichten en een overvloed aan beeldmateriaal maken hun omgang met media vaak complex. Daarom is het belangrijk om samen met hen stil te staan bij wat ze zien. Wat doet montage met de betekenis van een beeld? Hoe beïnvloedt framing onze blik? Door samen bewust naar film te kijken, leren leerlingen de beeldtaal begrijpen en kritisch na te denken over de boodschap die wordt overgebracht.

Uitleggen via film

Voor sommige leerlingen is het moeilijk om een uitleg te volgen, bijvoorbeeld over wie de Romeinen waren of wat een vulkaanuitbarsting is. Zeker als een les volledig in het Nederlands wordt gegeven. Een korte film kan snel duidelijk maken waar de les over gaat. Daarna zullen de leerlingen ook eventuele geschreven teksten over het onderwerp beter begrijpen.

Filmeducatie is dus een manier om verschillende onderwijsbehoeftes in het nieuwkomersonderwijs in te vullen. Een aantal van die onderwijsbehoeftes liggen in lijn met de vijf vaardigheden van filmeducatie die het Netwerk Filmeducatie beschreef in de [Doorlopende leerlijn film](#): ★

De vijf vaardigheden van filmeducatie

1. Beleven

met een open houding naar een film kijken.

2. Verwoorden

kunnen beschrijven wat je hebt gezien en wat je denkt dat de film probeert te vertellen.

3. Reflecteren

een film interpreteren en waarderen door de eigen waarneming te matchen aan het onderzoek.

4. Creëren

het zelf bedenken en maken van een film.

5. Onderzoeken

onderzoeken welke middelen en technieken zijn ingezet om het verhaal te vertellen en dit in een maatschappelijke context plaatsen.

De experts

Voor deze publicatie werkten we samen met aanbieders en onderwijsprofessionals met een expertise in het ISK-onderwijs. We gingen kijken bij hun workshops en filmvertoningen en vroegen hen mee te lezen. Dankzij hun expertise kwamen we tot deze handreiking.

Aanbieders van filmeducatie

Common Frames:

Common Frames organiseert al meer dan tien jaar filmprojecten met jonge nieuwkomers, om bij te dragen aan hun ontwikkeling in de Nederlandse maatschappij. Common Frames is dé expert in Nederland als het gaat over filmmaken met jonge nieuwkomers.

Movies that matter:

Dit filmfestival laat leerlingen in heel Nederland kennismaken met films over maatschappelijke thema's als identiteit, discriminatie, migratie en mensenrechten. Movies that Matter maakt inspirerende verdiepingsprogramma's voor ISK-leerlingen, ontwikkelt lesmateriaal en organiseert docentendagen.

Leraren en ervaringsdeskundigen

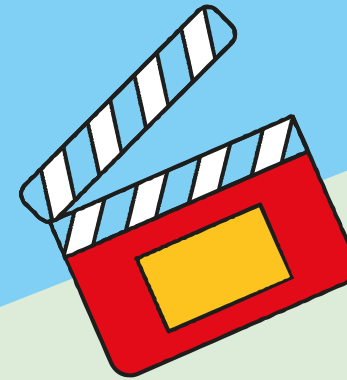
Ayan Yusuf Boss, voormalig ISK-docent en trainer/coach bij de door haar opgerichte organisatie Cultuurbaas:

Ayan kwam zelf als jonge vluchteling vanuit Somalië naar Nederland en weet daarom als geen ander dat het niet makkelijk is om op te groeien binnen verschillende culturen. Zelf leerde ze beide culturen te omarmen zonder haar eigenheid te verliezen. Om haar ervaring door te geven aan andere professionals, richtte ze het coachingsbureau Cultuurbaas op en geeft ze onder andere workshops aan leraren over cultureel-responsief lesgeven.

Remy Nyamukabakaba, Junior Content Creator bij Common Frames:

Remy nam in 2021 deel aan een filmworkshop in zijn internationale schakelklas. Hij raakte gepassioneerd door het filmmaken en werd een jaar later deel van het Common Frames-talentteam. Op dit moment studeert hij communicatie aan de Hogeschool Utrecht en loopt hij stage als Online Content Creator bij KRO-NCRV. ★

Een lesprogramma ontwikkelen en geven

Lesgeven aan nieuwkomers is voor de meeste leraren een fantastische én uitdagende ervaring. Zoals al beschreven, zijn de leerlingen meertalig, hebben ze vaak een rugzakje, is het niveau- en leeftijdsverschil tussen de leerlingen groot, zitten in een klas verschillende culturele achtergronden en moeten leerlingen wennen aan de schoolcultuur. In dit hoofdstuk vertellen een aantal experts waar je rekening mee moet houden als je een (film)les geeft aan nieuwkomers en hoe je een gepast film- of lesprogramma ontwikkelt.

Taalgebruik Op school

In een klas zitten leerlingen met een anderstalige achtergrond. Het is dus belangrijk om je bewust te zijn van je taalgebruik, zowel tijdens het ontwikkelen van lesmateriaal als in de klas of in de filmzaal. Hemmo Bruinenberg, algemeen directeur en oprichter van Common Frames, geeft hieronder tips voor het taalgebruik in filmlessen en lesmateriaal. Deze tips zijn onderdeel van zijn training 'Filmeducatie in het nieuwkomersonderwijs', waarin hij zijn jarenlange ervaring deelt met filmvakdocenten die ook aan de slag willen gaan met deze doelgroep.

- Spreek in een rustig tempo en articuleer duidelijk.
- Maak gebruik van lichaamstaal en afbeeldingen als je een begrip wilt uitleggen.
- Gebruik korte zinnen met weinig woorden. Wees je ook bewust van de woorden die je kiest. Gebruik bijvoorbeeld geen dialectwoorden of ingewikkelde uitdrukkingen en spreekwoorden.
- Pas je 'tone of voice' niet aan: communiceer op dezelfde toon die je gebruikt als je met een Nederlandstalige leeftijdsgenoot van de ISK-leerling praat.
- Leren door te doen. Als de les zich ervoor leent, laat de leerlingen dan ervaren in plaats van de handeling uit te leggen. Vermijd het gebruik van Engels, want niet alle leerlingen spreken Engels.
- Vraag aan leerlingen met dezelfde moedertaal om de opdracht aan elkaar uit te leggen. De mogelijkheid om te communiceren in hun eigen thuistaal geeft leerlingen een veilig gevoel. Dat komt het leren van een nieuwe taal uiteindelijk ten goede.
- Vraag de leerling een tweede keer of ze de opdracht begrepen hebben en laat ze de opdracht in hun eigen woorden in het Nederlands herhalen.
- Leerlingen hebben baat bij een beeldwoordenboek met moeilijke (en belangrijke) woorden die aan bod komen in de les, zoals monteren, komedie of acteur. De woorden en beelden kun je opnemen in lesbrieven of het lesmateriaal.
- Besteed aandacht aan nieuwe of lastige woorden en schrijf ze op het bord.

In het filmtheater

Een bezoek aan het filmtheater met een nieuwkomersklas is echt een feest. Maar hoe maak je een programma voor leerlingen die maar weinig Nederlands begrijpen? Movies that Matter weet dit als geen ander. Hieronder staan tips over programmeren voor anderstalige nieuwkomers van Karlijn Limaheluw, hoofd educatie bij Movies that Matter.

- Zorg dat je films Nederlands gesproken én Nederlands ondertiteld zijn.
- Presenteer je programma in het Nederlands en houd hierbij rekening met het taalniveau van de leerlingen.
- Ben je niet zeker of het taalniveau van je programma gepast is? Zoek contact met een leraar in je netwerk of vraag advies aan een expert van LOWAN.
- Zorg voor interactieve momenten in de moderatie, zodat de leerlingen soms kunnen bewegen of participeren door een vraag te beantwoorden.
- Formuleer alle vragen in eenvoudig Nederlands en werk niet met vertalingen. Niet alle leerlingen spreken Engels en daarnaast is Nederlands de voertaal op school.
- Ontwikkel lesmateriaal om de klas voor te bereiden op de bioscoopervaring en om de film in de klas na te bespreken. Werk hiervoor samen met LOWAN of een leraar in je netwerk.

Betrek de docent actief bij de voorbereidingen op het bioscoopbezoek. Bespreek wat de leerlingen wel en niet mogen in het filmtheater, zoals wel/niet eten, je mobiel gebruiken, praten tijdens de film.

Gebruik hiervoor eventueel de instructievideo [Hoe bezoek je een Filmtheater](#) van Filmhub Zuid-Holland.

Kwetsbaarheid herkennen en krachten benutten

Het is belangrijk om de kwetsbaarheid van de leerlingen in het achterhoofd te houden tijdens het ontwikkelen en geven van lesprogramma's. Zoals beschreven hebben nieuwkomers soms een turbulent vluchtverleden, trauma's of verblijven ze zonder ouders in Nederland. Pedagogiek speelt dan ook een belangrijke rol in het nieuwkomersonderwijs. Leerlingen moeten zich veilig en gezien voelen en plezier ervaren. Dat is een voorwaarde om de taal te kunnen leren.

Op School

Wat werkt goed:

- Creëer een veilige klasomgeving door in te grijpen bij pestgedrag, leerlingen positief te benaderen en ze regelmatig complimenten te geven.
- Zorg dat je les gestructureerd is. Bespreek hoe de les zal verlopen, wat het doel van de les is en wees duidelijk over de tijdsindeling.
- Wees consequent in je eigen gedrag. Voor leerlingen met een traumatisch verleden is voorspelbaarheid extra belangrijk.
- Houd rekening met de spreekangst van leerlingen. Zeker als leerlingen nog maar kort in Nederland zijn, is het niet vanzelfsprekend om voor de camera te gaan staan of deel te nemen aan het gesprek.
- Geef leerlingen de ruimte om hun eigen cultuur, verhalen en taal te integreren in hun film of het filmgesprek.
- Besef dat leerlingen soms heel verschillende filmreferenties hebben. Een Nigeriaanse leerling is bijvoorbeeld opgegroeid met een andere filmcultuur en heeft misschien een heel ander idee over genres. Geef ruimte aan leerlingen om hun eigen referenties in de les te brengen.
- Zorg voor differentiatie in de les of opdracht, zodat je kunt inspelen op de verschillen in de klas.

Wat werkt niet:

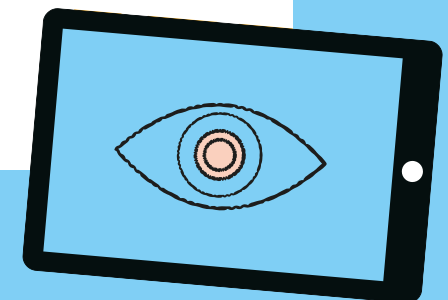
- Leg de lat niet automatisch te laag. Leerlingen voelen dat en zullen daardoor minder betrokken zijn.
- Wees tegelijkertijd niet te strikt over de verwachtingen: probeer het kunnen van de leerling goed aan te voelen en flexibel te zijn. Door de taalbarrière kan een leerling de opdracht verkeerd begrijpen of informatie missen over wat de bedoeling is.
- Vraag niet zomaar naar het vluchtverhaal van een jongere en integreer het niet in de opdracht zelf. Laat hen putten uit persoonlijke verhalen, maar leg niets op.

In het filmtheater

Het is belangrijk om de achtergrond van de ISK-leerlingen in ogenschouw te nemen. Het is vanzelfsprekend dat je geen films vertoont met zeer heftige scènes waarin oorlog, vluchten, moord of huiselijk geweld expliciet worden getoond. Karlijn Limaheluw van Movies that Matter heeft veel ervaring met het programmeren voor de ISK-doelgroep en geeft een aantal aanbevelingen over het samenstellen van een programma:

"Om te beginnen geven we de leraar vooraf een volledige omschrijving van de film en raden we ook aan dat hij de film vooraf al kijkt. Zo kan de leraar de geschiktheid beoordelen en de leerlingen voorbereiden op het filmbezoek. Bij onze reguliere voorstellingen, raden wij aan om de leerlingen een 'opt-out' te geven. Ze mogen dan beslissen of ze de film kijken of niet. Dit zou ik vooral aanraden als je een film laat zien met geweld, maar ook bij onderwerpen als alcohol- of drugsgebruik of genderidentiteit. Voor onze ISK-voorstellingen kiezen we nooit voor films over oorlog, geweld of vluchten, maar selecteren we juist films over doorzettingsvermogen, vriendschap of talenten. We hebben te weinig achtergrondinformatie over de leerlingen om zulke onderwerpen in een zaal te behandelen. Verder werken we voor de ISK-voorstellingen altijd samen met moderators met een migratieachtergrond, omdat we veel waarde hechten aan het stimuleren van andere soorten rolmodellen."

Voor onze ISK-voorstellingen kiezen we nooit voor films over oorlog, geweld of vluchten, maar selecteren we juist films over doorzettingsvermogen, vriendschap of talenten. We hebben te weinig achtergrondinformatie over de leerlingen om zulke onderwerpen in een zaal te behandelen.

Hoe vind je geschikte films voor in de les?

Een goede film kiezen voor leerlingen kan een uitdaging zijn. Je moet onder andere rekening houden met de verschillende leeftijden, de leerfase waarin ze zitten en de interesses van de leerlingen. In samenwerking met Common Frames en het Landelijk Netwerk Filmeducatie maakten we een [database van films voor het ISK-onderwijs](#). In deze database kun je onder andere selecteren op lengte, gesproken taal en thema. Ook kun je kiezen voor films zonder dialoog, voor leerlingen die nog zeer weinig Nederlands begrijpen. Bij het kiezen van een geschikte film zijn de volgende punten van belang:

- Het is voor ISK-leerlingen nog moeilijk om Nederlandse ondertiteling te lezen bij een anderstalige film. Kies daarom bij voorkeur voor films die Nederlands gesproken zijn (en vertoon ze met of zonder Nederlandse ondertiteling).
- Kies geen films waarin overwegend Belgisch- of Surinaams-Nederlands wordt gesproken.
- Houd rekening met de leeftijd van je leerlingen. Soms kan een film uit het aanbod van groep 7-8 goed werken, maar vaak voor films die te kinderachtig zijn. De leerlingen kunnen de taal dan wel volgen, maar zullen afhaken vanwege de inhoud.
- Kies voor films die aansluiten bij de interesse van de leerlingen. Als het mogelijk is, kun je ze zelf laten kiezen tussen een aantal opties. Laat de trailers van de films zien en laat de leerlingen stemmen.
- Sluit aan bij de belevingswereld van de jongeren door ze te vragen naar films of series die ze zelf kijken.
- Zoek naar films met personages waarin de jongeren zich kunnen herkennen en vermijd films die stereotypen versterken.
- Wil je een film laten zien over een zwaar thema, zoals bijvoorbeeld racisme of geweld? Kies dan nooit voor films met expliciete scènes, zorg dat de leerlingen vooraf weten waar de film over gaat, geef ze de optie om de film niet te kijken en creëer na afloop ruimte voor gesprek. Een veilig klasklimaat, afstemming met de rest van je team en een goede voorbereiding zijn hierbij essentieel.
- Een film met een zwaarder thema kan waardevolle gesprekken opleveren, maar denk eraan om ook films met meer positieve onderwerpen te kiezen.

Gesprekken die wringen

Veel ISK-docenten geven aan dat ze het moeilijk vinden om sommige films te tonen in de klas vanwege de heftige reacties van leerlingen. Er zijn bijvoorbeeld leerlingen die wegstijven als er een kusscène in beeld komt of die zich heftig uiten als er een homoseksuele relatie wordt geportretteerd. Vermijd je films met deze elementen of is dat een gemiste kans om met leerlingen in gesprek te gaan over verschillende waarden en normen? Voormalig ISK-docent en trainer/coach Ayan Yusuf Boss zegt hierover het volgende:

"Gesprekken over onderwerpen als geaardheid, seksisme of andere lastige thema's zijn ook in een internationale schakelklas waardevol om te voeren. Er zijn wel een aantal randvoorwaarden voor zulke gesprekken. Om te beginnen wil je dat er een veilig klimaat heerst in de klas. Leerlingen moeten zich op hun gemak voelen om hun mening te kunnen delen met de andere leerlingen en met jou. Verder is het belangrijk dat je het thema goed inleidt. Je kunt onder andere uitleggen waarom het onderwerp belangrijk is in Nederland en praten over de geschiedenis ervan, mensenrechten en verschillende normen. Veiligheid betekent ook dat leerlingen hun mening kunnen delen, zonder dat ze daarvoor veroordeeld worden. Je wilt dus vermijden dat je sommige standpunten niet aan bod laat komen omdat ze met je eigen waarden botsen. Daarvoor moet je je bewust zijn van je eigen referentiekader. Een dwingende en moralistische toon en wij/zij-denken liggen altijd op de loer. Neem een neutrale houding aan tijdens het gesprek en luister naar wat de leerling met de groep deelt. Hoe komt het bijvoorbeeld dat een leerling vindt dat een vrouw geen bikini mag dragen? Wat zit hierachter? Tijdens en aan het eind van het gesprek maak je duidelijk dat er verschillende

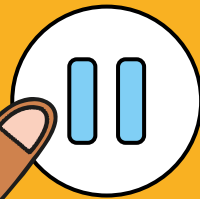
referentiekaders bestaan en dat dit te maken heeft met cultuur waarin je opgroeit. Op die manier laat je de leerlingen reflecteren op hun eigen denkbeelden en geef je mee dat er niet één 'normaal' is. Als het bijdraagt aan het respect en de openheid, kun je je eigen mening delen, maar doe dat niet met het doel om te overtuigen. Natuurlijk moet je de grens trekken als iemand scheldt of zich op een hatelijke manier uit. Die kaders geef je in het begin van het gesprek al mee."

Remy Nyamukabakaba, oud-ISK leerling en Junior Content Creator bij Common Frames kan hierover meepraten. Hij heeft zelf een christelijke overtuiging die homoseksualiteit niet goedkeurt. Hij is van mening dat je zulke onderwerpen niet moet schuwen, maar ook niet te vroeg moet inzetten. Als je dat wel doet, bestaat het gevaar dat je jongeren zoals hij afschrikt en soms zelfs boos maakt:

"Na een tijdje in Nederland ging ik beter begrijpen dat dit erbij hoort, het soms op straat zien en het er in de klas een keer over hebben. Om het te bespreken heb je taal nodig en dat kon ik in mijn eerste jaar bijvoorbeeld nog niet. Als je nog maar net in Nederland bent, heb je tijd nodig om te wennen en ben je ook nog niet zelfverzekerd genoeg om je mening te delen."

Remy benadrukt dat je deze gesprekken wel kunt voeren met ISK-leerlingen die al langer in Nederland zijn. Hij zegt dat je als docent moet luisteren naar de redenen achter de reacties of meningen van je klas. Hoe komt het dat sommige leerlingen schaamte voelen als ze mensen zien zoenen op het scherm? Welke invloed heeft hun geloofsbeleving op hun wereldbeeld? Zelf leerde hij zich tijdens zijn jaren in Nederland verhouden tussen zijn eigen cultuur en de Nederlandse. Ook leerde hij dat je het niet eens kunt zijn met iemand, maar dat je geen haat moet tonen tegenover mensen die op een andere manier leven dan jezelf. ★

Voormalig ISK-docent en
trainer/coach Ayan Yusuf Boss zegt:

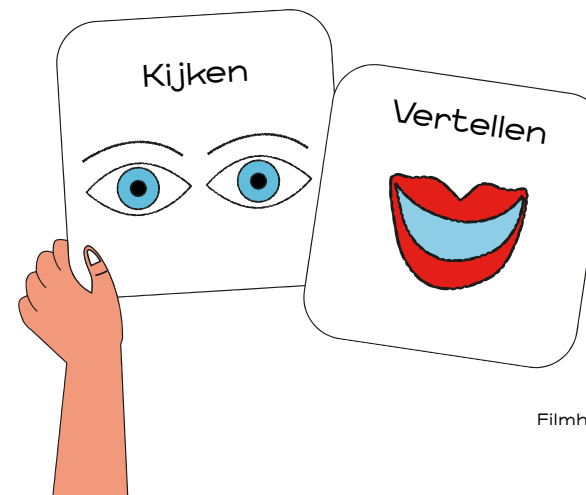
‘Veiligheid betekent ook dat leerlingen hun mening kunnen delen, zonder dat ze daarvoor veroordeeld worden. Je wilt dus vermijden dat je sommige standpunten niet aan bod laat komen omdat ze met je eigen waarden botsen.’

Film en ISK: best practices

Nederlands leren staat op elke ISK-school bovenaan de agenda. Daarnaast zijn er in een internationale schakelklas een aantal thema's of vakken die extra aandacht krijgen. Filmeducatie kan ook binnen thema's als loopbaanbegeleiding, sociaal-emotionele ontwikkeling en burgerschap een interessante rol spelen. In dit hoofdstuk belichten we hoe ISK-scholen en aanbieders film inzetten in hun lespraktijk of educatieprogramma.

Taalontwikkeling en film

In de eerste plaats gaan anderstalige leerlingen naar een internationale schakelklas of nieuwkomersklas om Nederlands te leren. Hun beheersing van de Nederlandse taal moet in korte tijd sterk groeien. Veel leraren zien in hun klassen dat leerlingen gestimuleerd worden door beeld in te zetten. Hieronder delen we twee lesideeën om taalvaardigheid met ISK-leerlingen te oefenen door middel van film.

Kijk & Vertel

Over elke korte film of fragment kun je een gesprek voeren met leerlingen. Aan de hand van simpele vragen kun je achterhalen wat ze ervaren wanneer ze iets zien en werk je aan hun mondelinge taalvaardigheid. De gespreksmethode Kijk & Vertel is afgeleid van Visual Thinking Strategies, een methode om een betekenisvol gesprek teweeg te brengen over beelden.

Hoe werkt het?

Stel de leerlingen na afloop van een film-fragment een van de drie ontdekkingsvragen: 'Wat zag je?', 'Wat hoorde je?', of 'Wat dacht/voelde je?' De leerlingen antwoorden, jij parafraseert of vat het samen en vraagt daarna waarom ze dit antwoord gaven. Zagen ze een boze vrouw? Wat maakte dan dat ze dat hebben gezegd? Schreeuwde ze bijvoorbeeld? Vraag vervolgens wat de leerlingen nog meer kunnen ontdekken. Je werkt telkens met dezelfde set vragen, dus de lesvoorbereiding is minimaal. Doordat leerlingen moeten verwoorden wat ze gezien, gehoord of gedacht hebben, graven ze actief in hun woordenschat en door synoniemen te gebruiken terwijl je parafraseert, breid je hun woordenschat uit. In de database van het Landelijk Netwerk Filmeducatie vind je een schat aan films die zich uitstekend lenen voor een filmgesprek met je leerlingen aan de hand van Kijk & Vertel. Wil je deze methode samen oefenen met je team? Vraag een Kijk & Vertel-training aan via info@filmhubzuidholland.nl.

Boekenbabbel

Leesbevordering is ook een belangrijk thema binnen de internationale schakelklas. Zoals veel jongeren vinden nieuwkomers het niet zo makkelijk om een boek in te duiken. Filmleraar André Broens ontwikkelde de [Boekenbabbel](#) voor het primair onderwijs, maar dit lesidee is ook heel geschikt voor een nieuwkomersklas.

Hoe werkt het?

Leerlingen krijgen de opdracht om een boek te lezen en daarover een kort motiverend filmpje te maken. Ze maken als het ware reclame voor het boek met als doel anderen te overtuigen om het boek ook te lezen. Daarbij kunnen ze hun creativiteit de vrije loop laten, door bijvoorbeeld een scène na te spelen of te experimenteren met technische toepassingen zoals voice-overs. Na afloop kijken de leerlingen de filmpjes in de klas en geven klasgenoten feedback over zowel de inhoud als over het filmpje zelf.

Best practice: Common Frames

Aangezien de jongeren na een leerroute een keuze moeten maken die hun verdere loopbaan bepaalt, besteden de meeste ISK-scholen veel tijd aan talentontwikkeling en het verkennen van verschillende toekomstpaden (LOB). Common Frames onderzocht samen met vier internationale schakelklassen en het Expertisepunt LOB hoe film een rol kan spelen in de lesprogramma's rondom loopbaanoriëntatie. Dit leidde tot de handreiking [Film en loopbaanoriëntatie op de ISK](#). In deze handreiking staan de resultaten van het onderzoek en do's en don'ts en voorbeelden van hoe je film kunt inzetten voor LOB.

Naast de LOB-trajecten organiseerde Common Frames ook filmclubs op verschillende ISK-scholen in Nederland. Tijdens deze filmclubs konden ISK-leerlingen na schooltijd onder leiding van een filmvakdocent en een docent van de school experimenteren met film. Het doel van de filmclubs is de leerlingen actiever laten deelnemen aan het cultuuraanbod in hun vrije tijd en ze laten ontdekken waar hun talenten liggen. In de handreiking [Filmclubs op de ISK](#) lees je meer over deze filmclubs.

Burgerschapsonderwijs en film Best practice: Movies that Matter

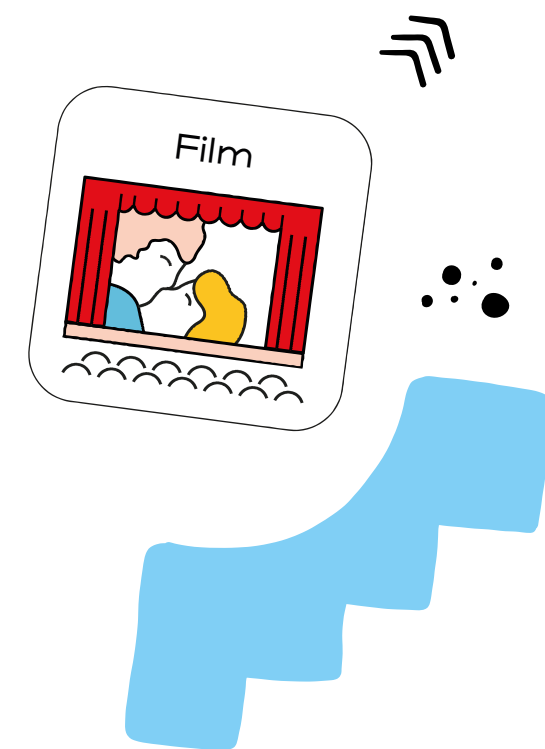
Ook het nieuwkomersonderwijs zet actief in op burgerschapsvorming. De algemene kennis en belevingswereld van ISK-leerlingen verschillen soms erg. Daarom is het belangrijk dat leerlingen kennis opdoen over de normen en waarden in de Nederlandse maatschappij. Tegelijkertijd hebben ze vaardigheden nodig om op diezelfde normen en waarden te reflecteren. Movies that Matter zet film in om met jongeren over mensenrechten te praten. In samenwerking met LOWAN ontwikkelde Movies that Matter de [ISK-special](#). Dit is een filmprogramma voor internationale schakelklassen waarin leerlingen twee korte films kijken en deelnemen aan een korte quiz. Docent Joke Guillot over de ISK-special: *"Beide keren hebben wij de ISK-special als erg positief ervaren. Het programma sluit enorm goed aan bij de belevingswereld van onze ISK-leerlingen. Na de film 'The Champ' kwam een voetballer zijn balkunsten tonen. De leerlingen vonden dit geweldig en hebben het daar nog lang over gehad. Bovendien was de quiz na de filmvertoning goed aangepast aan het taalniveau van de leerlingen waardoor ze goed mee konden doen. Het is ook handig dat de betaling via de CJP-gelden kan. We zijn er zeker weer bij als er een nieuwe special komt. Nog even met elkaar naar de film voordat de vakantie begint. Zo krijgt het einde van het schooljaar een extra feestelijk tintje!"*

Best practice: Common Frames

Ook mediawijsheid is een onderdeel van burgerschapsonderwijs. Common Frames ontwikkelde het [Ithaka Media Lab](#). Dit is het eerste op maat gemaakte programma dat zich richt op beeldgeletterdheid en mediawijsheid voor internationale schakelklassen. Het educatieve lespakket over media bevat vijf modules waarin docenten zelf aan de slag kunnen met media-educatie.

Filmgesprekken

Doorgaans is er weinig contact tussen jongeren van de ISK en hun Nederlandse leeftijdsgenoten. Ze delen (soms) een gebouw en zien elkaar op het schoolplein, maar er blijft vaak een grote afstand bestaan. Om die afstand te overbruggen, ontwikkelde Common Frames de les [Ithaka Filmgesprek](#). Aan de hand van korte films gemaakt door de ISK-leerlingen, gaan de jongeren met elkaar in gesprek over wat het betekent om nieuwkomer te zijn. Zo leren ze empathisch te kijken naar hun verschillen, maar ontdekken ze ook wat hen bindt. Het filmgesprek bestaat uit drie delen: een voorbereidende les die vo-leraren zelf kunnen geven, een bezoek aan de klas van jonge filmmakers met een gespreksleider en een reflectieles. Het Ithaka Filmgesprek is te boeken vanaf september 2025 via [www.commonframes.nl](#). ★

Nawoord

Filmhub Zuid-Holland is voor deze handreiking geïnspireerd door de positieve verhalen van leraren, de succesvolle educatieprogramma's in Nederland, maar bovenal door het enthousiasme van leerlingen. Nieuwkomersleerlingen en filmeducatie zijn op veel manieren een match made in heaven. Middels film leer je over de wereld, kun je jezelf uitdrukken (zowel achter als voor het scherm) en ontdek je je talenten. Filmeducatie is dus een uitstekende manier om de onderwijsbehoeftes van het nieuwkomersonderwijs in te vullen.

Samen met ervaren aanbieders en filmvakdocenten bundelden we in deze handreiking geleerde lessen en gaven we tips om educatieve programma's en filmlessen te ontwikkelen. Ook bestaande programma's en lessen zijn vaak om te vormen tot lessen op maat voor nieuwkomers. Goede kennis van de doelgroep en het betrekken van leraren zijn daarvoor essentieel. Filmeducatie biedt de kans om bij te dragen aan de ontwikkeling van een open en kritische blik van een generatie nieuwkomers en aan de ontwikkeling van een diverser medialandschap in de toekomst.

Wij hopen dat deze handreiking ook een aanmoediging is voor leraren om film in te zetten in de les, een bezoek te brengen aan een filmtheater of met een camera aan de slag te gaan. Begin klein, kijk wat aanslaat bij je leerlingen en doe vooral waar je zelf plezier uit haalt. Want dat is filmeducatie: leerrijk én ongelooflijk leuk!

Filmhub Zuid-Holland blijft actief in het faciliteren van deskundigheidsbevordering en het verbinden van nieuwkomersscholen met een passend filmeducatieaanbod. Wil je op de hoogte blijven van de activiteiten die Filmhub Zuid-Holland samen met het nieuwkomersonderwijs initieert? Kijk dan op [filmhubzuidholland.nl](https://www.filmhubzuidholland.nl) of mail naar info@filmhubzuidholland.nl.★

Bronnen

Bisschop, P., Van der Ven, K., Doeve, T., Petit, R., Elshof, D., Krijnen, E., Van Stigt, A. (2022), Nieuwkomers in het primair en voortgezet onderwijs. Doelgroepenonderzoek, Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek en Kohnstamm Instituut.

Common Frames (2024), Film en loopbaanoriëntatie op de ISK.

Koster, Dietha (2018), NT2-Cahier Films in de les.

Loewen, S. (2003), Second language concerns for refugee children. In Educational interventions for refugee children.

LOWAN, Handreiking Burgerschap op de ISK (2024): www.lowan.nl/wp-content/uploads/2024/03/Handreiking-burgerschap-isk-final.pdf.

LOWAN, Scholendatabase po (2024): www.lowan.nl/po/scholen

LOWAN, Scholendatabase vo (2024): www.lowan.nl/vo/scholen

Netwerk Filmeducatie (2020), Doorlopende leerlijn film: filmeducatie.nl/doorlopende-leerlijn-film

NOS (3 februari 2024), Scholen voor jonge nieuwkomers overvol: 'Wachlijsten zijn desastreus': www.nos.nl/nieuwsuur/artikel/2507381-scholen-voor-jonge-nieuwkomers-overvol-wachlijsten-zijn-desastreus. Geraadpleegd op 23 mei 2025.

Rogers, O. (20 oktober 2021), Why Representation Matters in Kids' Media, Common Sense: www.common sensemedia.org/kids-action/articles/why-representation-matters-in-kids-media. Geraadpleegd op 13 mei 2025.

Staat van het onderwijs (2024), Regionale coördinatie voor beter nieuwkomersonderwijs: www.magazines.onderwijsinspectie.nl/staatvanhetonderwijs/2023/01/nieuwkomersonderwijs. Geraadpleegd op 23 mei 2025.

Stichting Lezen & Schrijven (2020), Factsheet Laaggeletterdheid in Nederland: www.lezenenschrijven.nl/sites/default/files/2020-08/Factsheet%20Laaggeletterdheid%20in%20Nederland.pdf.

Training Filmeducatie in het nieuwkomersonderwijs - Hemmo Bruinenberg (Algemeen directeur Common Frames)

Van der Wiel, Francine (25 oktober 2024), Mark Mieras over de mechanismes achter kansen(on)gelijkheid: www.lkca.nl/artikel/mark-mieras-over-de-mechanismes-achter-kansenongelijkheid/. Geraadpleegd op 10 april 2025.

Filmhub Zuid-Holland heeft beoogd enkel betrouwbare bronnen en informatie te gebruiken. Is je bij het lezen van deze publicatie toch iets opgevallen dat niet lijkt te kloppen of heb je een andere vraag? Stuur een mail naar: info@filmhubzuidholland.nl

Colofon

We willen alle experts bedanken die hebben bijgedragen aan deze handreiking en bereid waren om hun deskundigheid op het gebied van filmeducatie voor het nieuwkomersonderwijs met ons te delen.

Experts

- Hemmo Bruinenberg
Common frames
- Julia Verheijen
Common frames
- Remy Nyamukabakaba
Common frames
- Karlijn Limaheluw
Movies that matter
- Eveline van Stuijvenberg
Filmhub Zuid-Holland
- Ayan Yusuf Boss
Cultuurbaas
- Jeroen Bishesar
Ithaka Internationale Schakelklassen Utrecht
- Birgitte Van Soest
organisatie LOWAN

Coördinatie en tekst

- Fee Geerinck
Filmhub Zuid-Holland

Eindredactie

- Annelies Peters
Het Nederlands Tekstbureau

Vormgeving

- Marjolein Rutgers
Studio Vuurtoren

De activiteiten van Filmhub Zuid-Holland worden mogelijk gemaakt door het Nederlands Filmfonds, Kunstgebouw, Netwerk Film- en Media-educatie Rotterdam en Filmhuis Den Haag.

FILMHUIS
DEN HAAG

